

Docento Boriso Voronkovo (1911 02 23–1987 05 06) šimtmečio jubiliejų minint

Vytautas Merkys, Romualdas Uždavinsys, Vitolda Verikaitė

Vilniaus universitetas, Matematikos ir informatikos fakultetas

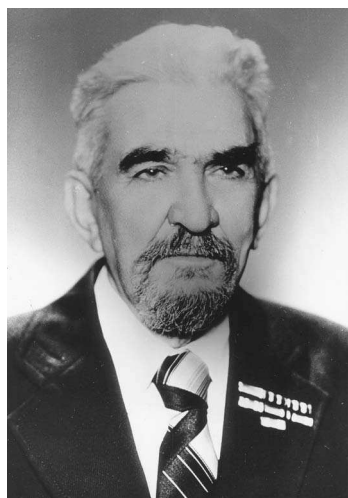
Naugarduko 24, 03225 Vilnius

E. paštas: vita.verikaite@mif.vu.lt

Santrauka. Boriso Voronkovo gyvenimo apžvalga, mokslinis darbas, visuomeninis darbas ir bibliografinis sąrašas.

Raktiniai žodžiai: astronomija, matematika, mechanika, dangaus kūnai.

1 Gyvenimo apžvalga [1, 4–7]

Borisas Voronkovas gimė 1911 m. vasario 23 d. Kaune tarnautojų šeimoje. Tėvui žuvus 1915 m. Pirmajame pasauliniame kare, jo materialinė padėtis tapo sunki. Jį išlaikė motina, dirbdama siuvėja, vėliau tarnautoja. 1929 m. B. Voronkovas baigė Kauno rusų gimnaziją ir pradėjo studijuoti Lietuvos universiteto Technikos fakultete. Dėl sunkių materialinių sąlygų negalėjo normaliai tęsti mokslo. Buvo priverstas nutraukti studijas. Per 10 metų dideliu pasiryžimu ir atkakliu darbu baigė studijas ir įgijo inžinieriaus technologo specialybę. Liko dirbti Kaune automechaniku savivaldybės autobusų įmonėje. Vėliau dirbo Vilniaus autobusų įmonės vedėju, LTSR Vietinės pramonės liaudies komisariate konsultantu. Tuo laiku buvo keliamas klausimas pakviesti B. Voronkovą į Kauno valstybinį universitetą pedagoginiam darbui, tačiau vokiečių okupacija sutrukdė tai įgyvendinti. Nuo 1943 m. įsitraukė į pagrindinę veiklą Vilniuje. Buvo suimtas, kalėjo

koncentracijos stovykloje, iš kurios pabėgo ir įsijungė į „Jūros“ partizanų būrį. Nuo 1944 m. tarnavo Raudonojoje armijoje. Už dalyvavimą Antrajame pasauliniame kare buvo apdovanotas septyniais medaliais.

Po karo kurį laiką dirbo Vilniaus Politechnikumo direktoriumi ir Vilniaus universitete (VU) Astronomijos katedroje, be to, skaitė astronomijos paskaitas Vilniaus pedagoginiame institute. Vadovavo laikraščio „Komjaunimo tiesa“ mokslo žinių populiarinimo skyriui.

1946–1947 m. dirbo VU Bendrosios fizikos katedros asistentu, vyr. dėstytoju. 1948 m. balandžio 13 d. perkeltas į Astronomijos katedrą. 1949 m. apgynė fizikos-matematikos m. kandidato disertaciją, 1952 m. jam suteiktas docento mokslinis

pedagoginis vardas. 1952–1956 m. buvo Astronomijos katedros vedėjas. Nuo 1957 m. balandžio 1 d. perkeltas į Bendrosios matematikos katedrą. 1958 m. gruodžio 4 d. gražintas į Astronomijos katedrą. 1967–1980 m. dirbo VU Skaičiavimo matematikos, 1980–1986 m. – Diferencialinių lygčių ir skaičiavimo matematikos katedroje.

Doc. B. Voronkovas atliko eilę mokslinių darbų iš astronominių stebėjimų bei skaičiavimų. Domėjosi dangaus mechanika. Viename iš pirmųjų spausdintų darbų apie Urano planetos matomojo diametro matavimus autorius kritiškai ištyrė tos planetos diametro svyravimo galimybę ryšium su atmosferos iššalimu ilgų poliarinių naktų laikotarpyje viename ar kitame pusrutulyje. Kiti jo spausdinti darbai skirti mažųjų planetų stebėjimui, jų orbitų elementų pagerinimui. Doc. B. Voronkovą dominančių klausimų ratas buvo gana platus. Būdamas išsilavinęs sugebėjo juos pateikti ir populiariai aiškinti plačiai skaitytojų auditorijai, kartas nuo karto grįždamas prie įžymiausių mokslo pasiekimų propagavimo. Buvo kviečiamas į Pulkovo observatorijos Astronominės tarybos plenumus ir į TSRS Mokslų akademijos organizuojamus kintamųjų žvaigždžių studijavimo plenumus.

Doc. B. Voronkovas dėstė bendrosios astronomijos, dangaus mechanikos, fizikos istorijos, aukštosios geodezijos, stebėjimų rezultatų matematinio apdorojimo, teoretiškos mechanikos, aukštosios matematikos, tikimybių teorijos ir matematinės statistikos kursus VU Gamtos mokslų, Fizikos ir matematikos (FMF), Matematikos ir mechanikos fakultetų studentams. 1961–1968 m. rengiant universitete mechanikos specialistus, jis skaitė beveik visus bendruosius mechanikos kursus ir didelę dalį mechanikos specialiųjų kursų.

Parengė du mechanikos vadovėlius aukštųjų mokyklų ir technikumų studentams. Vadovavo fizikos, matematikos ir mechanikos specialybių studentų diplominiams darbams.

1981 m. jam suteiktas Lietuvos TSR nusipelnusio dėstytojo garbės vardas, 1983 m. paskirta respublikinės reikšmės personalinė pensija.

1950–1968 m. (su nedidelėmis pertraukomis) doc. B. Voronkovas vadovavo Fizikos ir matematikos, Matematikos ir mechanikos fakultetų dėstytojų teoriniam seminarui. Dvejus metus buvo renkamas universiteto dėstytojų ir kitų darbuotojų profsąjungos komiteto pirmininku, penkerius metus buvo FMF partinės organizacijos sekretoriumi, eilę metų buvo FMF Tarybos nariu. Dirbo atsakingą darbą „Žinijos“ draugijoje. Kurį laiką buvo TSRS Ministrų tarybos valstybinio automatizacijos ir mašinų gamybos komiteto Metalų pjovimo staklių eksperimentinio mokslinio tyrimo instituto ENIMS tarybos nariu.

B. Voronkovas apdovanotas „Darbo veterano“ medaliu, LTSR Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslų ministerijos bei Vilniaus universiteto Garbės raštais.

Šioje trumpoje apžvalgoje neįmanoma suminėti visų barų, kuriuose dirbo doc. B. Voronkovas. Didžiulis atsidasavimas mokslo žinių propagavimui, reta erudicija, darbštumas bei kruopštumas, pareigos ir atsakomybės jausmas, principingumas ir kartu jautrumas – tai vis jam būdingi asmenybės bruožai.

Borisas Voronkovas mirė 1987 m. gegužės 6 d.

Žmona Ina Meiksinaite (1921–2007) dėstė vokiečių kalbą Vilniaus universitete. Nuoširdžiai domėjosi žmonėmis ir jų likimais, daugeliui ištiesė pagalbos ranką.

Borisas Voronkovas ir Ina Meiksinaite palaidoti Antakalnio kapinėse.

2 Bibliografinis sąrašas

2.1 Disertacija [2]

1. B. Voronkovas. Trijų kūnų problemos žvaigždinis atvejas: *disertacija*. [Vilnius]: [s.n.], 1949, 99 p.
2. Б. Воронков. Звездный случай задачи о трех телах: *автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата физико-математических наук*. Вильнюс, 1949, 8 с.

2.2 Vadovėliai ir istorinės apžvalgos [7]

1. B. Voronkovas. *Mechanikos įvadas*. Valst. polit. ir moksl. lit. I-kla, Vilnius, 1952, 359 p.
2. B. Voronkovas, M. Remišauskas. *Teorinė mechanika* / Red. V. Šugurovas. Valst. polit. ir moksl. lit. I-kla, Vilnius, 1961, 782 p.
3. B. Voronkovas. *Albertas Einšteinas*. Valst. polit. ir moksl. lit. I-kla, Vilnius, 1962, 148 p.
4. B. Voronkovas. *Galileo Galilėjus*. Mintis, Vilnius, 1964, 120 p.

2.3 Astronominiai kalendoriai [7]

1. *Astronominis kalendorius* 1957 m. / Sudarė B. Voronkovas. Valst. polit. ir moksl. lit. I-kla, Vilnius, 1956, 154 p.
2. *Astronominis kalendorius* 1958 m. / Sudarė B. Voronkovas. Valst. polit. ir moksl. lit. I-kla, Vilnius, 1957, 183+16 p.
3. *Astronominis kalendorius* 1960 m. / Sudarė B. Voronkovas. Valst. polit. ir moksl. lit. I-kla, Vilnius, 1959, 169 p.
4. *Astronominis kalendorius* 1961 m. / Sudarė B. Voronkovas. Valst. polit. ir moksl. lit. I-kla, Vilnius, 1960, 175 p.

2.4 Moksliniai ir populiarūs straipsniai [7]

1. B. Voronkovas. Pastabos dėl Urano skersmens matavimų. *Mokslo darbai* (Vilniaus universitetas), Gamtos ir matematikos mokslų serija, 1:9–12, 1949.
2. B. Voronkovas. Apie kai kuriuos A. Einšteino mokslinės kūrybos bruožus. Kn.: *Fizikos evoliucija: idėjų raida nuo pirmųjų sąvokų iki reliatyvumo ir kvantų teorijos* / A. Einšteinas ir L. Infeldas [iš anglų kalbos vertė A. Žukas]. Vilnius, 1959, p. 7–28.
3. B. Voronkovas. Michailas Lomonosovas. Kn.: *Astronomijos kalendorius* 1961 m. Vilnius, 1960, p. 56–63.
4. B. Voronkovas. Aukštoji matematika. Taikomoji matematika. Astronomija. Matematikos disciplinos studentai. Kn.: *Vilniaus universiteto istorija 1803–1940*. Mokslas, Vilnius, 1977, p. 36–42.
5. B. Voronkovas. Chemija. Kn.: *Vilniaus universiteto istorija 1803–1940*. Mokslas, Vilnius, 1977, p. 44–46.
6. Б. Воронков. Математическое образование в Вильнюсском университете в 1803–1831 г. В кн.: *Вопросы истории науки и техники в Прибалтике* [Тезисы докладов Прибалтийской конф. по истории науки и техники, Таллин – Тарту, 1977], Тарту, 1977, с. 56–61.
7. B. Voronkovas. Ką pasakoja Saulės spinduliai. *Komjaunimo tiesa*, 1946 m. spalio 4.
8. Б. Воронков. Солнечное затмение 25 февраля 1952 г. *Советская Литва*, 1952, 24 февраля.
9. B. Voronkovas. Apie „nepaprastus“ dangaus reiškinius. *Raudonoji žvaigždė*, (Šiaulių m.), 1952 m. gruodžio 2.
10. B. Voronkovas. Dėl Žemės kilmės. *Tiesa*, 1953 m. kovo 1.
11. B. Voronkovas. Dėl žvaigždžių atsiradimo [Pasikalbėjimai gamtos mokslų klausimais]. *Tiesa*, 1953 m. balandžio 10.
12. B. Voronkovas. Mokslas apie Visatos sandarą [Paskaita]. *Lietuvos TSR Kultūros ministerijos Kultūros švietimo įstaigų valdybos Respublikinis paskaitų biuras*, 1953 m. 38 lap. (lietuvių, rusų ir lenkų kalbomis).
13. B. Voronkov. Wielki uczony polski – Nikolaj Kopernik (19.II.1473–24.V.1543). *Czerwony Sztandar*, 1953, 5 lipca.
14. B. Voronkovas. Visatos sandara. *Raudonoji vėliava*, 1953 m. gegužės 12; *Raudonoji žvaigždė*, 1953 m. gegužės 20; *Tarybinė Klaipėda*, 1953 m. gegužės 12; *Kauno tiesa*, 1953 m. balandžio 29.
15. B. Woronkow. Czy istnieje życie na innych planetach. *Czerwony Sztandar*, 1954, 6 maja.

16. B. Voronkovas. Visiškas Saulės užtėmimas Lietuvoje [1954 m. birželio 30]. *Tarybinė Klaipėda*, 1954 m. birželio 13.
17. B. Voronkovas. Mokslas apie Visatos sandarą. *Agitatoriaus bloknotas*, 1954 m., Nr. 21, p. 24–33; *Notes Agitatora*, 1954 m., Nr. 21, p. 23–31; *Komjaunimo tiesa*, 1954 m. spalio 30; *Raudonoji vėliava* (Šiaulių m.) 1954 m. spalio 31; *Tarybinė Klaipėda*, 1954 m. lapkričio 13.
18. B. Voronkovas. Reti gamtos reiškiniai – Saulės ir Mėnulio užtėmimai [Paskaita]. *Lietuvos TSR Kultūros ministerijos Kultūros švietimo įstaigų valdybos Respublikinis paskaitų biuras*, 1954 m. 35 lap. (lietuvių, rusų ir lenkų kalbomis).
19. B. Voronkovas. Saulės užtėmimas [1954.VI.30]. *Valstiečių laikraštis*, 1954 m. birželio 25.
20. Б. Воронков. Астрономическая столица мира [Главная астрономическая обсерватория академии наук СССР в Пулковке]. *Молодежь Литвы*, 1954, 19 августа.
21. Б. Воронков. Обсерватория в Вильносе [к 200-летию со дня основания]. *Молодежь Литвы*, 1955, 19 марта.
22. B. Voronkovas. Žvaigždžių pasaulis [Pasikalbėjimas mokslinėmis-ateistinėmis temomis]. *Komjaunimo tiesa*, 1955 m. birželio 17.
23. B. Voronkovas. Dėl žvaigždžių atsiradimo: *mokslinių-ateistinių straipsnių rinkinys*. Vilnius, 1955, p. 51–57.
24. B. Voronkovas. Kas yra žvaigždės? [Paskaita]. *Lietuvos TSR Kultūros ministerijos Kultūros švietimo įstaigų valdybos Respublikinis paskaitų biuras*, 1955 m. 42 lap. (lietuvių, rusų ir lenkų kalbomis).
25. B. Voronkovas. Kas yra žvaigždės? *Komjaunimo tiesa*, 1955 m. lapkričio 17; *Комсомольская правда*, 1955, 17 ноября.
26. B. Voronkovas. „Nepaprastieji“ dangaus reiškiniai [Apie planetų keliones erdvėje]. *Komjaunimo tiesa*, 1956 m. kovo 6; *Raudonoji vėliava* (Šiaulių m.) 1956 m. kovo 10; *Tarybinė Klaipėda*, 1956 m. kovo 13; *Красная Звезда*, 1956, 2 декабря.
27. B. Voronkovas. Tarp planetų. *Tiesa*, 1956 m. kovo 11.
28. B. Voronkovas. Artimieji Žemės kaimynai Saulės sistemoje [Paskaita]. *Lietuvos TSR Kultūros ministerijos Kultūros švietimo įstaigų valdybos Respublikinis paskaitų biuras*, 1956 m. 30 lap. (lietuvių, rusų ir lenkų kalbomis).
29. B. Voronkovas. Tarybinė astronomija per keturiasdešimt metų. Kn.: *Astronomijos kalendorius 1957 m.*. Vilnius, 1956, p. 3–24.
30. E. Červinkas, B. Voronkovas. Dangaus stebėjimai. Kn.: *Vadovas mokyklos geografinei aplinkai tirti*. Kaunas, 1958, p. 12–39.
31. B. Voronkovas. Žmogus, atskleidęs erdvės ir laiko paslaptį [Apie A. Einšteiną], *Mokslas ir technika*, 1966 m. Nr. 6, p. 12–15.
32. B. Voronkovas. Pirmoji profesorė [Marijos Sklodovskos-Kiuri 100-sioms gimimo metinėms]. *Mokslas ir technika*, 11:55–57, 1967.

3 Doc. Boriso Voronkovo diplomantai [3]

- 1950 m.** Judita Podriadčkaitė, *Kinematiniai asteroidų šeimos bruožai*.
- 1952 m.** Jekaterina Kochan, *Vienmatė klasifikacija ir temperatūrų nustatymas 40 žvaigždžių*. Baniutė Pranė Rubikaitė, *Fotoelektrinis mikrofotometras su vakuuminiu fotoelementu*. Antanas Želvys, *Fotoelektrinis mikrofotometras su elektroniniu stiprinimu*.
- 1954 m.** Vytautas Merkys, *Mažosios planetos 592 orbitos elementų pagerinimas*.
- 1955 m.** Irena Petraitytė, *Be spektrinio tipo žvaigždžių emisijos linijų kontūrų klausimu*.
- 1959 m.** Tamara Fišman, *Judesio pastovumo nuolatinio poveikio atveju klausimai*. Tamara Kliušková, *Emdeno–Faulerio lygties taisyklingieji sprendiniai*. Monika Oleškevič, *Diferencialinių lygčių sistemų, artimų Liapunovo sistemoms, periodiniai sprendiniai*. Marija Šavel, *Kvazitiesinės lygčių sistemos beveik periodiniai sprendiniai*.
- 1960 m.** Juozapas Ambrasas, *Programuojančių programų PP-1 ir PP-2 palyginimas*. Stefanija Būdvytytė, *Kai kurie praktiški Bulio funkcijų minimizacijos metodai*. Romutė Česnavičiūtė, *Mechaninių procesų modeliavimas diferencialinių analizatorių pagalba*.* Algirdas Čiučelis, *Apie atskirus standaus kūno, turinčio nejudamą tašką, judėjimo atvejus**. Zita Geležinytė, *Triženklių perjungimo funkcijų kanoninės formos*. Antanas Anzelmas Paulikas, *Sujungtų netiesiniais tampriais ryšiais kūnų svyravimai*. Elena Sapagova, *Dešimtinių-dvejetainių kodų apžvalga*.
- 1961 m.** Vladimir Belavskij, *Vienas rūšavimo būdas naudojant elektroninę skaitmeninę mašiną*. Julija Bernotavičiūtė, *Skaitinio diferencialinio analizatoriaus tikslumo įvertinimas*. Ona Rimutė Brazionytė, *Kai kurios algebrinės sistemos, kuriose veiksmai atitinka operacijas, reali-*

* Darbas saugomas Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje.

zuojamas poliarizuotomis relėmis. Tamara Davidovaitė, *Patikimos schemos su nepatikimomis relėmis konstravimas*. Janina Marijona Dudonytė, *Kai kurie sijos laisvųjų ir priverstinių svyravimų atvejai*. Mirijam Kaganaitė, *Kai kurie kodai su klaidos radimu ir ištaisymu*. Stefa Paulavičienė, *Netiesiniai svyravimai periodiškai keičiančios kryptį pastovaus didumo jėgos poveikyje*. Liudmila Rašap, *Automatinio reguliavimo netiesinių sistemų tyrimas artutiniu metodu*. Juriija Rimšaitė, *Dužio apkrovos poveikis tampriosioms sijų deformacijoms*.

- 1962 m.** Vida Balaišytė, *Nekomplanarinės periodinės orbitos susiaurintame trijų kūnų uždavinyje*. Virgilijus Kaladė, *Mašinų svyravimai, susiję su pamato virpesiais*. Gražina Kučienė, *Duomenų rušiavimo programavimas*. Bronė Nijolė Meškauskaitė, *Apie vieną perduoto dvejetainiu kanalu pranešimo dekodavimo metodą*. Genovaitė Elena Petrauskienė, *Kai kurie automatinio programavimo metodų bruožai*. Danutė Puodžiūnaitė, *Mašinų gamybos techninių duomenų apdorojimo programavimas*. Genė Žagūnytė, *Detalės tekimo darbų technologinio proceso algoritmo programavimas elektroninei skaičiavimo mašinai „Ural-1“*.
- 1963 m.** Antanas Daugvila, *Kai kurie pereinamieji procesai netiesinėse svyruojančiose sistemose*. Gražina Emilija Gilytė, *Stacionarinių periodinių virpesių sužadindimas netiesinėse sistemose*. Tatjana Rubinsonaitė, *Duffingo lygties artutinis sprendimas*.
- 1964 m.** Audronė Čėčytė, *Tiesinės nehomogeninės diferencialinės lygties sprendinio modulio viršutinė riba*. Braina Kurcmanaitė Olšteinaitė, *Osciliatoriaus, veikiamo kintamo dažnio jėgos, judėjimas po rezonanso*. Živilė Juzė Skarbalūtė, *Dvipozicinio reguliavimo analizė, panaudojant fazinę plokštumą*.
- 1966 m.** Mindaugas Mozūra, *Girokopinių reiškinų įtaka mechaninės sistemos laisvųjų svyravimų dažnumams*. Irena Matilda Pakaušytė, *Ketvirtos eilės automatinio reguliavimo sistemos patvarumas*. Judita Šidlauskaitė, *Kūginio veleno skersiniai virpesiai*. Ona Ramutė Ulevičiūtė, *Skersinių matmenų įtaka strypų laisvųjų skersinių virpesių dažnumams*. Romualdas Valiulis, *Laiptuotų velenų laisvieji sukamieji svyravimai*.
- 1967 m.** Genovaitė Baliutytė, *Automatinio reguliavimo įrenginių minimalios pločio pralaidumo juostos nustatymas iš kokybės kriterijaus*. Lidija Didenko, *Optimalios reguliavimo sistemos statistinių kokybės parametru skaičiavimas*. Anna Mitkovskaja, *Vertikalaus strypo, veikiamo svorio jėgos, skersiniai svyravimai*. Stanislovas Petraitis, *Automatinio reguliavimo sistemų korekcija, minimizuojanti integralinę kvadratinę klaidą*. Regina Vidutė Tulabaitė, *Automatinio reguliavimo įrenginio optimalios perdavimo funkcijos suradimas, veikiant skirtingo pobūdžio signalams*.
- 1968 m.** Leonardas Jurkšas, *Laplaso transformacijos taikymas kvazistacionariųjų sistemų impulsyvinės pereinamosios funkcijos radimui*.

4 Apie Borisą Voronkovą

1. Borisas Voronkovas: *bukletas-kvietimas*. VU Matematikos ir mechanikos fakultetas. 1971 m. vasaris.
2. R. Uždavinys. Borisui Voronkovui – 60. 1971 m. vasario 23 d. *pranešimo* Vilniaus universiteto Matematikos ir mechanikos fakulteto Mokslinės tarybos posėdyje *rankraštis*, 7 p.
3. V. Merkys. Prabėgo šešiasdešimt metų. *Tarybinis studentas*, 1971 m. kovo 5.
4. Borisas Voronkovas. *Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija*. Mintis, Vilnius, 3:829, 1968.
5. Borisas Voronkovas. *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija*. Mokslas, Vilnius, 12:392, 1984.
6. Borisas Voronkovas. *Tarybų Lietuvos enciklopedija*. Mokslas, Vilnius, 4:604, 1988.
7. Borisas Voronkovas. [Nekrologas]. *Tarybinis studentas*, 1987 m. gegužė 15.

Literatūra

- [1] „Ich war immer zwischen Ost und West...“: Grenzüberschreitende Beiträge zur Sprache und Literatur: Gedenkschrift für Ina Meiksinaitė zum 90. Geburtstag / Universität Vilnius; Herausgegeben von Vaiva Žeimantienė, 2011, 375 p.
- [2] *Lietuvos matematikų ir informatikų sąvadas. Disertacijos*. Parengė V. Verikaitė, konsultantas H. Jasiūnas. Adresas internete: <http://www.mif.vu.lt/lmm/savadas/savadas.html>. Puslapį sukūrė V. Stakėnas. ISSN-1822-1505.
- [3] *Lietuvos universiteto, Vytauto Didžiojo universiteto, Vilniaus universiteto fizikos, matematikos, mechanikos, informatikos ir statistikos absolventai. 1922–2009*. Sudarytojai

H. Jasiūnas, V. Stakėnas, V. Verikaitė. Vilniaus universiteto leidykla, 2010, 637 p. ISBN 978-9955-33-617-4.

[4] Ina Meiksinaitė. *Vilniaus universiteto archyvas*, F R-856, b. K-13683.

[5] Borisas Voronkovas. *Lietuvos matematikų muziejus*, b. V. 26.

[6] Borisas Voronkovas. *Vilniaus universiteto archyvas*, F R-856, b. K-10468.

[7] *Vilniaus universiteto bibliotekos katalogas ir Vilniaus universiteto bibliotekos elektroninis katalogas*. Adresas internete: <http://www.mb.vu.lt/el-katalogai>.

SUMMARY

Docent Borisas Voronkovas (1911–1987) 100 years

V. Merkys, R. Uždaviny, V. Verikaitė

B. Voronkovas life review. Scientific work. Bibliographical listing.

Keywords: astronomy, mathematics, mechanics, celestial bodies.